

мышления и саморазвитии личности / И. Семенов, С. Степанов // Вопросы психологии. – 1983. – N 2. – С.39 – 42.

Сущенко О. Г. Розвиток професійної рефлексії майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки

У пропонованій статті висвітлюється актуальність і значущість формування педагогічної рефлексії, розкриваються умови її становлення й розвитку в контексті фахової підготовки на основі інтерактивного рефлексивного навчання.

Ключові слова: педагогічна рефлексія, професійне становлення особистості, педагогічна практика, рефлексивне середовище.

Сущенко О. Г. Развитие профессиональной рефлексии будущих педагогов в процессе специальной подготовки

В предлагаемой статье отражается актуальность и значимость формирования педагогической рефлексии, раскрываются условия ее становления и развития в контексте профессиональной подготовки на основе интерактивного рефлексивного обучения.

Ключевые слова: педагогическая рефлексия, профессиональное становление личности, педагогическая практика, рефлексивная среда.

Suschenko O. G. The development of professional reflection of future teachers in the process of professional preparation

In the offered article the actuality and meaningfulness forming of pedagogical reflection is reflected, the terms of its becoming and development is opened up in the context of professional preparation on the basis of the interactive reflection teaching.

Key words: pedagogical reflection, professional becoming of personality, pedagogical practice, reflection environment.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.147

Л. В. Ткаченко

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ СУГЕСТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ШКОЛИ**

Історично людство супроводжувало одне з найбільш універсальних явищ, пов'язаних із психікою людини, – сугестія (навіювання). Цей феномен пронизує багато сфер буття: у будь-якому виді діяльності

свідомо чи несвідомо людина піддається впливу. Сигнал, який надходить у мозок, – звук, що вловлюється слухом, подія чи певне зображення, які сприймаються зоровим аналізатором, – уся ця інформація впливає на психіку людини та визначає характер її поведінки. Окрім мовлення, навіювання може міститися в жестах, поглядах, інтонації.

Феномен навіювання з давніх часів цікавив людство. Палкими прихильниками використання його в педагогіці XIX-XX ст. були російські фізіологи В. Бехтерєва, І. Павлова та І. Сеченова. Вони заклали основу для перших досліджень у галузі гіпнопедії – початкового напрямку сугестопедагогіки. Гіпнопедичні дослідження, проведені в той час, засвідчили ефективність запам'ятовування навчальної інформації в стані природного сну. Однак гіпнопедія виявила низку організаційно-педагогічних обмежень. В Україні гіпнопедичні дослідження проводив учений-мовознавець Л. Близниченко. Вони стосувалися, зокрема, вивчення мовлення, його інтонаційних особливостей як основи методу введення-закріплення інформації в пам'яті людини під час природного сну [8, с. 27].

Певною науковою базою стали дослідження ленінградських учених А. Ковальова, В. М'ясищева, які виявили вплив слова на психічний стан учнів. Надзвичайно важливим був висновок, до якого впродовж тривалої експериментальної роботи дійшов учений Б. Хачапуридзе, про високу ефективність використання в навчально-виховних цілях неусвідомленої інформації, сприйнятої в звичайному стані свідомості. Г. Лозанов підтвердив зв'язки сугестології з психологією йоги та радянською психологією. У рая-йоги він запозичив та модернізував техніки керування свідомістю, концентрацією та використання ритму дихання. Із радянської психології Г. Лозанов запозичив уявлення, що кожний студент може вивчити предмет на однаковому рівні знань. Він стверджував, що його метод працює однаково успішно незалежно від того, є студент академічно обдарованим чи ні. Разом з тим учений виділив три види сугестії, які використовуються в навчальному процесі для зняття різноманітних психологічних бар'єрів у студентів:

1) *Психологічна сугестія*. Викладач проводить заняття з урахуванням психотерапевтичних, психологічних та психогігієнічних факторів, крім того, з урахуванням також емоційного впливу, використовуючи логічні форми подачі матеріалу.

2) *Дидактична сугестія*. На заняттях використовуються особливі прийоми, що активізують навчання.

3) *Художньо-естетична сугестія*. Викладач використовує на заняттях різні види мистецтва (музику, живопис, елементи театру) з метою емоційного впливу на студента та гармонізацію заняття.

У вітчизняній педагогіці наступниками Г. Лозанова стали Л. Гегечкори, Г. Китайгородська, О. Леонтєв, С. Пальчевський, В. Петрусинський, Н. Смирнова, І. Шехтер та інші, а сам метод отримав назву „лозановський”.

Головним завданням цієї методики є оволодіння в обмежений час певною сумою знань, вироблення вмінь та навичок розуміння усного мовлення. Уміння розуміти усне мовлення, що відпрацьовується вже на початковому етапі навчання, удосконалюється, перетворюється в навичку та забезпечує розуміння від 50 до 100 % об'єму інформації, що сприймається на слух.

Метою статті є розкриття сутності та змісту сугестивної технології, умов ефективного використання та впровадження її майбутніми вчителями в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

Життя людини як соціальної істоти не може бути повноцінним, якщо в ньому відсутнє спілкування. Будь-який контакт містить частку навіювання або повністю будується на ньому, тому ці поняття не розривні. Навіювання може ґрунтуватися на довірі, авторитеті, переконливості, залежати від очікувань, надій, бажань і здатне продукувати численні новоутворення в соціальному житті індивіда: хвороби, що виникають при необережному поводженні зі словом; війни, нав'язані одержимістю фанатично налаштованих вождів і виконавців; певний стиль життя, який диктує відповідні моделі поведінки, пригнічує самобутність, натуральність і неповторність особистості. Сугестія різноманітна у використанні та багатоліка у своїх проявах. Смаки й уподобання, особливості поведінки дуже часто продиктовані неусвідомлюваним навіюванням. На ньому частково заснований вплив на свідомість електронних засобів масової комунікації, моди, звичаїв, обрядів. Навіювання – один зі способів формування віри.

Сугестивна технологія відповідно до педагогічних технологій є засобом психологічного впливу на колектив, який навчається. Цей засіб, керуючи тими чи іншими реакціями або процесами в організмі людини, викликає ефект розширення пізнавальних і репродуктивних можливостей особистості, що в цілому спричиняє інтенсифікацію навчального процесу, оскільки сугестія – це форма емоційно-вербального керування різними психічними, психофізіологічними та фізіологічними реакціями людини.

Сугестивні технології допомагають застосовувати саморегуляцію станів у здійсненні психокорекції педагогічних впливів особистості в процесі навчання і виховання, а також опанувати тренінги з керування психофізичними та духовними силами людини, розвинути творче самовираження та його механізми, освоїти тренінги спілкування та „самоконтролю”.

Сугестивність – нормальна властивість нервової системи. Однак її виразність у кожному конкретному випадку неоднакова. Вона залежить від віку (чим молодше, тим вище), статі (найчастіше жінки більш чутливі до навіювання), інтелекту (з підвищенням рівня освіти сугестивність звичайно знижується), стану здоров'я (після перевтоми чи захворювання сугестивність стає вищою) та інших чинників. Крім того, вона значно варіює залежно від виду навіювання й авторитетності тієї особи (групи, від якої виступає ця особа), що здійснює навіювання.

Сугестивна технологія – це навчання на основі емоційного навіювання в стані неспання, що спричиняє надзапам'ятовування.

Сугестивне навчання поліпшує пам'ять і сприяє прискоренню автоматизації в запам'ятовуванні нового навчального матеріалу завдяки приємному переживанню та ефекту відпочинку, відсутності втоми, розкриває резерви цілісної особистості студента [8, с. 202]

В основі сугестопедичного навчання, за Г. Лозановим, лежить три основних принципи:

- 1) принцип радості, ненапруженості та концентративної психорелаксації;
- 2) принцип єдності свідомого-парасвідомого та інтегральної мозкової активації;
- 3) принцип сугестивного взаємозв'язку на рівні резервного комплексу [6, с. 78].

Перший із цих принципів передбачає відчуття радості від навчання, психічну релаксацію й ненапружену концентрацію. Сугестопедія засвідчує, що для концентрації уваги людини не потрібне напруження з її боку, а, навпаки, доцільний психічний спокій, стан розслабленості. Важлива тут психічна релаксація, а не м'язова. Поєднання концентрації з психічною релаксацією є прикладом діалектики в психології: з одного боку – психічне розслаблення, спокій, а з іншого – концентрація уваги, можливостей пам'яті, що супроводжується розкриттям резервних глибин психіки учня. Стан концентративної психорелаксації мимовільно виникає в учня паралельно зі створенням відповідних зовнішніх умов. Сугестопедія використовує мізерні долі концентративної психорелаксації. Спрямовується на те, щоб кожний учень міг самостійно досягати цього стану. У такому випадку вважається, що сугестопедія переростатиме в автосугестопедію. Доведено, що почуття радості в сугестопедичному навчанні певним чином іде від переборення труднощів, швидкого й легкого засвоєння великих обсягів навчального матеріалу. Один з початкових варіантів сугестопедії, за Г. Лозановим, передбачає поступове переростання сугестопедичного навчання в самостійну роботу студентів з консультаціями з боку викладачів.

Принцип єдності свідомого-парасвідомого та інтегральної мозкової активації полягає в цілеспрямованому використанні викладачем-сугестологом не тільки того, що потрапляє в центр свідомості та уваги студента, а й певних елементів емоційної сфери особистості, установок, мотивацій, інтересів та устремлень, периферійних перцепцій. Тобто поряд з усвідомленими реакціями і функціями студента використовується й парасвідома активність.

Принцип сугестивного взаємозв'язку на рівні резервного комплексу означає, що навчальний процес завжди повинен відбуватися на рівні невикористаних внутрішніх резервів студента. У цьому випадку рівень сугестивного взаємозв'язку визначатиметься ступенем їх розкриття.

Зазначимо, що всі ці принципи необхідно реалізувати одночасно, в єдності, за допомогою психологічних, дидактичних і артистичних засобів. Вибір таких завдань, як аргументація, доказ, переконання, переосмислення та ін., дозволяє викладачеві навчати студентів за допомогою різного матеріалу висловлювати власну точку зору, погляди, оцінки, відношення. Водночас саме формою роботи стимулюється відкритість, довірливість, об'єктивність та принципіальність спілкування зі студентами. У цьому віці найбільш інтенсивно проходить процес регулювання, накопичення, збереження, логічного переструктурування отриманих знань, їх проектування на практичну діяльність.

І. А. Зязюн, цікавлячись театральною педагогікою та сугестопедією, виділяє кілька методів завоювання уваги аудиторії; крайні з них – пасивний та агресивний. „Пасивний – педагог фокусує увагу аудиторії на своїй особистості. Послідовним, логічно струнким міркуванням, помірною чуттєвістю поєднується увага аудиторії в єдиний вузол педагогічної дії. Агресивний – становить повну протилежність пасивному. Цим шляхом ідуть сильні, розумні, експресивні педагоги. Їхні почуття й волевиявлення вивільняються через інтелект потужним потоком і миттєво приковують увагу аудиторії. З тренованою впевненістю педагог такого складу ніби гіпнотизує слухачів. Педагогічний процес вимагає своєї „магії педагогічного впливу” [5, с. 49].

Основні положення сугестопедичної теорії дозволяють зробити висновок про її безсумнівну загальнопедагогічну спрямованість, яка проявляється в комплексному розвитку особистості, в активізації її потенційних психічних можливостей, в одночасному розвитку інтелектуальних, емоційних та мотиваційних її сторін.

Сугестопедична система навчання в цілому дає такі ефекти:

1. Забезпечує інтенсифікацію в освоєнні матеріалу, що викладається, до меж, немислимих при використанні інших відомих методик у педагогічних процесах.
2. Цей метод допускає скорочення часу щоденного навчання до 4 годин.
3. Він звільняє від великих навантажень виконання домашніх завдань.
4. Призводить до почуття емоційного та фізичного комфорту.
5. Має підкреслений психотерапевтичний ефект при функціональних захворюваннях або функціональних компонентах органічних захворювань.

Таким чином, навчальна система Г. К. Лозанова будується перш за все на принципах психотерапії, психопрофілактики і психогієни. Сугестопедагогіка виходить з того, що в будь-якій людській діяльності й на будь-якому рівні „ясності свідомості” (термін К. К. Платонова) має місце певна „неусвідомлювана активність”.

Отже, сугестопедагогіка обходить традиційну установку на навчання як тяжку працю і, використовуючи різні форми навчання,

забезпечує більшу впевненість у власних силах і полегшує тому, хто навчається, перехід від навчання до самонавчання. ХХІ століття, яке називають століттям біоенергетики, висуває все складніші завдання перед людством, їх стає дедалі важче розв'язувати засобами традиційної системи навчання. Тому цікавість до нетрадиційних методів, форм та засобів навчання постійно зростає.

Список використаної літератури

1. Востриков А. А. Методическая разработка по курсу „Суггестивная педагогика”. Проблемы теории суггестивного обучения в свете критики концепции Г. Лозанова / А. А. Востриков. – М. : Высшая школа, 1978. – 228 с. **2. Гончаров С. М.** Суггестивні технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу : навч.-метод. посіб. / С. М. Гончаров. – Рівне : НУВГП, 2008. – 118 с. **3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования :** [учеб. пос. / под ред. Е. С. Полат]. – М. : Изд. центр «Академия», 2000. – 272 с. **4. Обозов Н. Н.** Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. – К. : Логос, 1999. – 362 с. **5. Основы педагогического мастерства :** учеб. пособ. для пед. спец. высш. учеб. заведений / И. А. Зязюн, И. Ф. Кривонос, Н. Н. Тарасевич и др. ; под ред. И. А. Зязюна. – М. : Просвещение, 1989. – 301 с. **6. Пальчевський С. С.** Суггестопедагогіка / С. С. Пальчевський. – Р. : Рівненський держ. гум. ун-т, 2002. – 393 с. **7. Селевко Г. К.** Современные образовательные технологии : уч. пос. / Г. К. Селевко – М. : Народное образование, 1998. – 256 с. **8. Шварц И. Е.** Релаксopedия как средство интенсификации учебно-воспитательного процесса / И. Е. Шварц // Проблемы суггестологии. – София, 1975. – С. 350 – 359.

Ткаченко Л. В. Підготовка майбутніх учителів до використання суггестивних технологій у практиці роботи школи

У статті розкрито сутність понять „технологія” та „суггестивна технологія”, визначено мету, завдання та види суггестивних технологій, розглядаються основні вимоги до навчального проектування, формулюються особливості підготовки майбутніх учителів до використання суггестивних технологій у школі.

Ключові слова: технології, суггестивність, суггестивні технології, суггестивне навчання, підготовка майбутніх учителів.

Ткаченко Л. В. Подготовка будущих учителей к использованию суггестивных технологий в практике работы школы

В статье раскрыта сущность понятий „технология” и „суггестивная технология”, определены цели, задачи и виды суггестивных технологий, рассматриваются основные требования к учебному проектированию, формулируются особенности подготовки будущих учителей к использованию суггестивных технологий в школе.

Ключевые слова: технологии, внушаемость, суггестивные технологии, суггестивное обучение, подготовка будущих учителей.

Tkachenko L. V. The preparation of future teachers to vikoristannayasugestivnih technology in the practice of school

In essence article solved concepts „TECHNOLOGY” and „suhhestyvnyaya TECHNOLOGY” opredelены goals, objectives and types suhhestyvnyh technology, rassmatryvayutsya uchebnomu Basic requirements for the design, formulyruyutsya Features prepare future teachers k suhhestyvnyaya Using technology in school.

Key words: technology, suggestibility, suhhestyvnyye technology, suhhestyvnoe Competencies, training future teachers.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.011.3:5–051

О. В. Толстоп'ятова

УМОВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКО-КОМУНІКАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Включившись у педагогічну взаємодію, студент класичного ВНЗ, який має на меті отримати педагогічну спеціальність, спочатку несвідомо, а потім вже свідомо розвиває в собі уявлення про норми, цінності професійної діяльності, про способи поведінки і власну роль в ній, при цьому відкидаючи або приймаючи зразки, характерні для наявної професійної культури [1, с. 3]. Отже, механізм формування управлінсько-комунікативних якостей майбутнього педагога в процесі навчання у ВНЗ ми бачимо в створенні умов для усвідомлення студентом того, що становлення в професії залежить від особистості самого педагога, від його зусиль і старань, від того, наскільки сформованими є особистісні якості, які можуть допомогти його професійній самореалізації [2, с. 50].

Мета статті – проаналізувати умови розвитку управлінсько-комунікативних якостей у майбутніх викладачів природничих дисциплін у процесі навчально-виховної роботи класичного університету.

Успішність формування управлінсько-комунікативних якостей студента педагогічної спеціальності з позицій особистісно-орієнтованого підходу забезпечуються, на наш погляд, дотриманням таких узагальнених умов: